

Samenvattend overzicht.

Aphrodisiaca ¹⁾ ²⁾,

DOOR

H. CROES, *arts te Malang.*

Aphrodisiaca zijn middelen, die tot doel hebben het enthousiasme voor den dienst van Aphrodite op te wekken of te versterken. Reeds in oeroude tijden legden kruidenmengsters er zich op toe om minnedranken te brouwen, teneinde aan den wensch van de cliënt te voldoen om over den consument Amor, de schalksche god der liefde, of liever nog Eros, de personificatie der begeerte, vaardig te doen zijn.

Uit het grijze verleden van het oude Hemelsche Rijk vernemen wij, dat reeds 3000 jaar vóór Christus de orgaantherapie naarstiglijk werd bedreven. In 1890 is voor de substitutietherapie door BROWN-SEQUARD een lans gebroken, nadat hij door een auto-experiment op 72-jarigen leeftijd de verjongende kracht had leeren waardeeren van het testissap van jonge potente dieren, bij subcutane toediening. Het werkende bestanddeel van dit sap, spermin geheeten, is ook dierexperimenteel effectief gebleken; ingespoten bij den gecastreerden mannetjeskikker ontwikkelen zich bij dezen de karakteristieke verschijnselen der bronstperiode, de hypertrophie van de eeltknobbels der duimen en een verhoogde prikkelbaarheid van het centrum der omklemmingsreflex. Ook bij den mensch oefent spermin een toniseerenden invloed uit op het spier- en zenuwstelsel, doch aan de hooge verwachtingen, die men koesterde van de herleving der orgaantherapie van het antieke China, heeft het niet beantwoord, ook niet in den vorm van hormin, in tabletten en pro injectione in den handel gebracht. Een nieuwe toekomst ging de substitutietherapie tegemoet, toen de leer der interne secretie werd ingeluid en men in de hormonen de prikkelstoffen vond, die in minimale hoeveelheden het fysisch mechanisme der organen tot werkdadigheid aanzetten. Men vestigde meer de aandacht op de klinische verschijnselen van tumoren der klieren met inwendige secretie; men zag bijvoorbeeld bij tumoren van de voor-

¹⁾ Bij de redactie ontvangen 30 Juni 1938.

²⁾ Voordracht, gehouden voor de Afdeling Malang op 21-5-'38.

kwab der hypophyse dysgenitalismus optreden, het verlies der potentia coeundi of het ophouden der mensies en meende terecht een correlatief verband te moeten zoeken tusschen de functies van hypophyse en kiemklieren.

Waar bij de vrouw slechts de frigiditeit moest worden overwonnen, dus de libido sexualis moest worden opgewekt, moest men bij den man naar middelen zoeken, die bij een meestal bestaande libido de potentie in rechte evenredigheid daarmee brengen.

Men meende in cantharides of Spaansche vliegen het middel te moeten zoeken, omdat vergiftigingen daarmee hevige erecties als verschijnsel hadden. De werkzame stof, cantharidin genoemd, is een kristalliseerbare stof, oplosbaar in alcohol, aether en vetten, aanwezig tot 0.5% in diverse lichaamsdeelen van de *Lytta vesicatoria*, een glanzend groene kever, voorkomende in Midden- en Zuid-Europa.

Breukdeelen van een milligram zijn reeds voldoende om bij applicatie op de huid onder branden en roodworden een exsudatieve ontsteking te veroorzaken van het corpus papillare, met blaarvorming en resorptie van het agens.

Bij interne toediening van meer dan 50 mgr. ziet men een hevige glomerulonephritis optreden, met tenesmi ad urinam en strangurie tot anurie toe; dierexperimenteel bleek bij het konijn de nephritis slechts op te treden bij zuur reageerende urine (VON TAPPEINER).

Daar de Spaansche vlieg niet behoort tot de inheemsche keversoorten van Indië, meent men hier daarvoor in de plaats te kunnen gebruiken de andol-andol, behoorende tot de Mylabris-kevers, die hun prikkelende werking ook te danken hebben aan cantharidine.

De import-Chinees heeft meer vertrouwen in hoornschaapsel van den „badak”, den *Rhinoceros sundacus*. Indien de hoorn van dit tamelijk zeldzame dier inderdaad invloed uitoefent op de erotische centra, dan zal de invloed wel een psychogene zijn; bij neurasthenia sexualis kan het middel eventueel worden geprobeerd; baat het niet, het schaadt ook niet.

De Indische kreeft, die eigenlijk een krab is, de „kepitng”, *Portunus pelagicus*, heeft ook eenige vermaardheid om den man voor te bereiden tot zoeten strijd. Na onderdompeling in kokend water wordt het schaaldier in zijn geheel stukgestampt en gestoomd au bain marie; de bouillon, daarbij verkregen, is de potio, die in een oud lichaam jeugdig élan zou te voorschijn roepen.

De Sumatraan kiest tot materie eens tijgers penis, echter niet om daar bouillon uit te trekken; in gedroogden staat brengt een gaaf exemplaar op de Indische geneesmiddelenmarkt duizend stuivers op.

Komen wij thans tot de aphrodisiaca van plantaardigen oorsprong, dan moet vooreerst de aandacht worden ingeroepen voor de Yohimbine-bast, de Cortex Yohimbehe, die bij de inboorlingen in Kameroen sedert lang groote waardeering heeft gevonden. Door SPIEGEL werd daaruit een alcaloid geïsoleerd, dat niet oplosbaar is in water, wel in alcohol; over de chemische formule van het yohimbine of aphrodine zijn STRUBELL en WEIGEL het niet geheel eens (STOKVIS). STEINER heeft dit alcaloid in 1904 aanbevolen als een voortreffelijk aphrodisiacum, vooral bij neurasthenia sexualis, 3 tot 4 maal daags een tablet ad 5 mgr.; teleurstelling is echter niet uitgebleven; het meeste gebruik geschiedt tegenwoordig meer op veterinair gebied. Volgens DAELS zou yohimbine op het vrouwelijke genitaalapparaat geen invloed uitoefenen (STOKVIS), wat echter tegengesproken wordt door het dierexperiment, immers wordt hiermee bij vrouwelijke proefdieren een willekeurige bronstperiode opgewekt, zich o.a. uitend in een hyperaemie der genitaliën.

In toxische doses is yohimbine een vaat- en hartgif, terwijl het tevens convulsies kan doen optreden. Daarnaast heeft het in de zoutzure verbinding in oplossingen van 4 tot 10% een locale anaesthetische werking, wat in de ophthalmologie vroeger wel toepassing heeft gevonden.

Een Indische boombast, die dezelfde eigenschappen heeft als die van de Cortex Yohimbehe, is mij niet bekend; wel groeit in Brazilië een Acanthacee, met name Muira Puama, uit het hout waarvan men een extract bereidde, dat met lecithine vermengd als muiracethin in den handel werd gebracht en kwalitatief dezelfde voortreffelijke eigenschappen zou bezitten als yohimbine (VON TAPPEINER).

VAN DER BURG somde enkele plantaardige bestanddeelen op, die in de Indische volksgeneeskunde in gebruik zouden zijn, maar die inmiddels zelfs bij de inheemschen obsolete zijn geworden.

Eugenia aromatica, *Eugenia caryophyllata*, *Jambosa caryophyllus* en *Caryophyllus aromaticus* zijn verschillende namen voor denzelfden boom, den kruidnagelboom, waarvan de Indische variëteit de beste kruidnagelen, tjengké (Jav.), voor de specerijenmarkt levert.

RUMPHIUS zegt: „de Indianen gebruiken ze alleen — en dan nog in kleine hoeveelheid — in sommige zalven om het lichaam te verwarmen en wel eens gemengd in de tabak, maar nooit in den kost”, wat tegenwoordig niet meer opgaat, daar ook de inboorling kruidnagel culinair heeft leeren waardeeren, o.a. bij de bereiding van „smoor djawa”.

De tot vrucht uitgegroeide kruidnagelen, de moernagelen, tjengké lelaki of polong, gewreven met kajoe rapat (*Podocarpus Blumei* seu *latifolia*) en madjakané (*Quercus lusitanica* seu *infectoria*) vinden toepassing ter vernauwing van de vagina bij vrouwen, die uit het kraambed opstaan en bij meisjes, die in het huwelijk treden (HEYNE).

VAN DER BURG vermeldt: „De Chineezen beschouwen de kruidnagelen als aphrodisiacum” zonder zich verder uit te laten over doseering en dispensatie; ook andere bronnen vermelden niet, of het middel als infuus of decoct moet worden toegediend, dan wel in substantie lokaal moet worden geapliceerd als krans om de corona glandis.

Van de bangkoewang (Sum.) of pandan koewang (Jav.), *Pandanus furcatus*, ook door VAN DER BURG genoemd, beweert SCHEFFER, „dat de zeer welriekende (?) jonge bloemkolven, in melk gekookt, zouden behooren tot de liefdeopwekkende dranken der Oostersche volken” (HEYNE); ook hierover kan ik U geen nadere inlichtingen geven, daar bij deze opmerking de gebruikelijke hoeveelheden niet werden opgegeven.

Een onkruid, dat veel op grasvelden groeit en deze zeer ontsiert, toeloep boemi (Mal.), tampak liman (Jav.), pied d'éléphant, olifantspoot of *Elephantopus scaber* geheeten, wordt in decoct (de geheele plant of alleen de wortel) toegediend als versterkend middel in het algemeen en in het bijzonder als tonicum voor „den mantri, die onderweg sterft”.

Ten slotte wil ik nog vermelden, dat VAN DER BURG aangeeft, dat de tomaat bij inwendig gebruik teedere gevoelens doet ontstaan. Hij meent, dat aan dit bijgeloof de vrucht den naam te danken heeft van liefdesappel, loveapple of pomme d'amour, doch ik vrees, dat hij zich heeft laten leiden tot het trekken van conclusies, met den weinig gebruikelijken naam als uitgangspunt. Onder pomme d'amour, liefdesappel of paradijsappel wordt in KRAMER's algemeene kunstwoordentolk verstaan: „een voortreffelijk hoogroode, ietwat zuursmakende appel”, voorkomende in den Krim en in

Zuid-Rusland, vermoedelijk aldus genoemd naar den appel in het paradijs, die verondersteld wordt het prototype daarvan te zijn geweest.

Volgens RUMPHIUS is de *Pomum amoris* „schoon in het oog, vuil in den neus en eenigszins gebruikelijk in de keuken”.

Tèrong blanda, door VAN DER BURG opgegeven als Maleischen naam van de tomaat (*Lycopersicum esculentum* seu *Solanum Lycopersicum*) heb ik nimmer als betiteling van deze vrucht hooren gebruiken; de naam tomaat is een zoo cosmopolitische, dat op geen markt de behoefte wordt gevoeld aan een lokalen naam. De naam „tèrong blanda” moet gereserveerd blijven voor de vruchten van een andere solanacee, de *Cyphomandra betacea*, eivormige vruchten ter grootte van een kippenei, met bordeauxroode schil, geel vruchtvliesch en donkerroode pitjes; aan tafel verschijnen ze gestoofd, geconfijt of als moes.

Rest mij nog de telepathische behandelingswijzen te vermelden, die met suiker of zout tot substraat de bedoeling hebben om langs de maag het hart van den man te bereiken; de ter zake kundigen geven door het uitspreken van geheime formules, met inachtneming van zeker ritueel, aan het substraat een erotisch potentiaal, dat de bron moet worden van een gehoopte kinetische energie.

Hoe de teedere sentimenten, gegeven dat ze door de betooverde ingrediënten worden wakker geroepen, zich gedragen zullen ten faveure van een bepaalde persoon, weet men niet en kan ik U niet vertellen, daar ook mij dit mysterie niet werd ontsluit.

Van deze geheime middelen, die eigenlijk niet meer tot de pharmacologie kunnen gerekend worden, mag men wel verwachten, dat zij niet zullen schaden, al baten ze dan ook niet; wordt sanguis menstrualis tot substraat gekozen, dan is het alleen maar een beetje minder frisch.

Met de hormonen komen wij op vertrouwder, hoewel nog niet volkomen ontsloten terrein. De endocrinologie heeft ons geleerd, dat ook voor de geslachtsfuncties prikkelstoffen noodig zijn, waarvan de productie wordt gelocaliseerd in de genitaalorganen en elders. Wij komen nu dus op het gebied der rationeele substitutietherapie.

Men heeft bij castraten de uitvalverschijnselen bestudeerd en gezien, dat psychische prikkels niet de eenige zijn, die libido en potentie beheerschen, maar tevens, dat beide behouden kunnen blijven bij gemis der kiemklieren. Vooral wanneer de castraat zich

zijn eigen defect niet bewust is, schijnen de lichamelijke capaciteiten tot de uitoefening van een normalen coitus ongestoord te kunnen blijven bestaan, zooals in het geval, door ASCHNER beschreven.

Bij beschadiging of geheel verlies der testes verdwijnt in meer dan 45% de potentie dadelijk na het trauma, waaruit wel afgeleid mag worden, dat de potentia coeundi afhankelijk is van de functie der testes. Onderwijl heeft een statistisch onderzoek aangetoond, dat bij 1/7 van alle castraten de potentie behouden blijft, waarvan LANGE echter opmerkt: „Wenn hier vom Erhaltenbleiben der Potenz gesprochen wird, so kann doch zugleich schwerlich bezweifelt werden, dass auch diejenigen Kastraten, die noch am glücklichsten daran sind, in der Regel nicht etwa zufrieden mit sich sein dürfen". (Het Hormoon III, p. 71).

Bij het proefdier, vooral bij de rat, heeft men na castratie in de hypofysevoorkwab „castratiecellen" zien ontstaan, basophile cellen, die in volume toenemen door het ontstaan van vacuolen en die na ongeveer een half jaar den zegelringvorm aannemen.

De productie van gonadotrope hormonen in de hypofyse neemt sterk toe; in de urine van gecasteerde menschen vindt men een abnormaal groote hoeveelheid follikelrijpingshormoon (Het Hormoon IV, p. 33).

Men heeft een wisselwerking gezocht tusschen genitaalklieren en hypofyse en deze ook gevonden, aldus door ZONDEK geformuleerd: „Der Hypophysenvorderlappen ist der Motor der Sexualfunctionen".

Door ZONDEK werden in de voorkwab twee gonadotrope hormonen gevonden, door hem prolan A en B genoemd. ASCHHEIM en ZONDEK zagen, dat een overhaaste rijping der gonaden door implantatie van hypofysevoorkwab bij infantiele proefdieren ook verkregen kon worden door parenterale toediening van hormonen uit de urine van zwangere vrouwen (Het Hormoon II, p. 73). Onderwijl staat het nog niet vast, dat de gonadotrope hormonen uit zwangerenurine en uit de placenta identiek zijn aan die uit de hypofyse, al heeft men zich de gewoonte aangewend om van „Hypofyse-vorderkwab-hormone" te spreken, waar men experimenteerde met urine-extracten.

Bij de ziekte van SIMMONDS, de hypophysaire cachexie, waarbij patholoog-anatomisch een ernstige beschadiging wordt gevonden van de voorkwab of van de geheele klier door syphilis, tumoren of andere oorzaken, houden bij de vrouw de menses op en verdwijnt

de libido, bij den man de potentie; de lichaamsharen, vooral die van oksel en mons pubis, vallen uit en de vos verliest hier met zijn haren ook zijn streken.

Bij het infantiele dier leidt de verwijdering van de hypophyse-voorkwab zonder uitzondering tot het infantiel blijven der genitaalorganen, bij het volwassen dier tot het ophouden der geslachtsfuncties; implantatie van hypophyseweefsel of inspuiting van extracten daaruit herstelt het defect (Het Hormoon IV, p. 17).

Met hypophyse-extracten verkreeg WIESNER een duidelijken invloed op de spermatogenese; STEINACH deed daarmee de sexueele activiteit van seniele mannetjesratten herleven. (Het Hormoon III, p. 67).

Hyperfunctie der hypophyse bij volwassenen, acromegalie, geeft een karakteristieke vergrooting van den tong, maar vooral van de genitaalorganen, echter niet met meerwaardigheid der sexueele functies.

Verhoogde functie van de voorkwab bij het infantiele dier geeft hypophysair gigantisme (de praehistorische sauriër vertoont een buitengewoon groote sella turcica), ook met een verlaagde sexueele activiteit.

De oorzaak hiervan moet gezocht worden in de overdreven groei der eosinophile cellen, die de groeihormonen produceeren, waardoor de basophile cellen overwoekerd worden, met tot gevolg een tekort aan gonadotrope hormonen; de tegenstrijdigheid der verschijnselen is dus slechts schijnbaar.

Bij den kleinen, goed geproportioneerden, intelligenten dwerg met open epiphysairspleten, bestaat een hypofunctie van de geheele voorkwab, vandaar hierbij het veelvuldig voorkomende sexueele infantilisme.

Omgekeerd ziet men, dat de testis invloed uitoefent op de productiviteit van de hypophyse; eunuchen, op jeugdigen leeftijd gecastreerd, behouden open epiphysairspleten en bereiken vaak een buitengewone lichaamslengte, waaruit men afleidt, dat de testis tot taak heeft om de lengtegroei binnen zekere grenzen te houden (Het Hormoon I, p. 33).

Bij het zoeken naar de voorwaarden, waaraan moet worden voldaan om de normale copulatie correct te doen verlopen, zullen dus hypophyse en testis in het middelpunt staan onzer belangstelling.

De goede functie van de accessorische mannelijke genitaalorganen is te danken aan twee testishormonen, waarvan één identiek, althans nauw verwant is aan het menformon en stimuleerend werkt op den groei van het spierweefsel der zaadblazen. Het andere z.g. mannelijke hormoon, androsteron of hombreol (bereid uit urine), verzorgt hoofdzakelijk de epitheelbekleding en de secretie; bij impotentia generandi zal bij de behandeling dit hormoon nuttig kunnen zijn, want het vermogen tot bevruchten vereischt een intacte epididymis en vesica seminalis (het product van de kiemklier, door directe aspiratie verkregen, vertoont weinig bewegelijke spermatozoiden).

De testishormonen zijn noodig voor den normalen afloop van de tot cohabitatie behorende reflexen.

De techniek is er nog niet in geslaagd uit de testis handelspraeparaten te bereiden, die het werkzame bestanddeel in even groote hoeveelheden bevatten als de uit urine verkregen extracten. Tal van testispraeparaten, die vooral ter bestrijding van impotentie worden aangeprezen, bevatten geen aantoonbare hoeveelheden mannelijk hormoon (Het Hormoon IV, p. 62).

Bij den mensch zouden ook bij orale toediening de testispraeparaten uitwerking vertoonen, in de dierproef blijkt echter, dat het mannelijk hormoon uitsluitend werkzaam is bij parenterale toevvoer.

De praeparaten uit zwangerenurine, die geen testis-, maar gonadotrope hormonen bevatten, veroorzaken bij infantiele zoogdieren een aanmerkelijke vermeerdering der tusschencellen en van de hormoonproductie van de testis, met toename van de secundaire geslachtskenmerken, echter geen vervroegde spermatogenese; de stimuleering wordt toegeschreven aan het luteïniseeringshormoon, dat wel bij hypophyselooze volwassen dieren in staat is om het zaadepitheel te prikkelen.

De praeparaten, bereid uit urine van climacterische vrouwen, bestaan wellicht uitsluitend uit follikelrijpingshormoon (prolan A) en stimuleeren dan ook alleen het kiemepitheel.

Androsteron, een praeparaat uit mannenuurine, manifesteert zich als testikelhormoon door de vergrooting van den kapoenenkam, maar beantwoordt niet voldoende aan verdere verwachtingen, het veroorzaakt slechts een zeer matige vergrooting der geslachtsorganen van gecastreerde muizen en ratten. Wel ziet men van androsteron een versterkte werking, vooral op het zaad-

blaasepitheel, indien men daaraan oestron toevoegt, nog kort geleden aangezien voor een vrouwelijk hormoon bij uitnemendheid.

Het oestron op zichzelf ontplooit een antimasculine werking, het doet de mannelijke kenmerken atrophieeren, verkleint bij mannelijke castraten de geslachtsorganen echter geenszins, integendeel is daarbij de vergrooting onmiskenbaar. Toch kan oestron, ondanks de antimasculine werking, nuttig zijn bij de behandeling van functiestoornissen der testes, omdat oestron een vaatverwijdenden invloed uitoefent.

Oestron is een antagonist van testosteron, het echte testikelhormoon uit de testes, dat veel sterker op de geslachtsorganen van zoogdieren werkt dan androsteron, doch onwerkzaam blijkt te zijn in zuiveren staat, na kristallijne reiniging.

Een fractie van de verontreinigingen, op zichzelf onwerkzaam, X-stof genoemd, blijkt aan het testosteron een versterkte werking te bezorgen. Men heeft de X-stof trachten te identificeren met propionzuur, maar is tot het inzicht gekomen, dat ze er wel op lijkt, maar het niet daadwerkelijk is. Onderwijl heeft men esters bereid van testosteron en in testosteronpropionaat (synthetisch neo-hombreol) een product verkregen, dat het ideaal van „mannelijk hormoon” benadert (DE JONG in Het Hormoon VII, p. 42).

De lotgevallen van vrouwelijke castraten is minder bekend dan die van eunuchen, althans aan mij; men spreekt van een vervroegd climacterium met de daarbij behorende physische en psychische eigenaardigheden; of dan de libido verdwijnt? Ook vaak bij gave kiemklieren is deze ver te zoeken, vooral bij een gebrekkige techniek.

In graviditate zien wij in de urine gonadotrope hormonen optreden, die bij ASCHHEIM en ZONDEK de zwangerschapsreactie hebben doen geboren worden en die in paardenurine, in melkbussen aan de fabrieken worden geleverd tegen hooger prijs dan volle melk. Uit dit materiaal wordt oestron of menformon bereid; hydreeering geeft oestradiol en chemische binding oestradiolbenzoesaat of dimenformon.

In de hypophyse treden na de bevruchting zwangerschapsellen op, vooral duidelijk bij de cavia; dus ook bij het vrouwelijke dier is de hypophyse geïnteresseerd bij het leven en streven der sexueele organen.

Komt een patiënt tot ons met klachten over een afname der potentie of nog erger over een volkomen onvermogen bij normale

of versterkte libido (klachten over het omgekeerde zullen wel niet vaak ons ter oore komen), dan zullen praeparaten, bereid uit hypophyse en testis wel de materia medica zijn, waartoe wij onze toevlucht zullen nemen, al zullen wij niet verzuimen eerst onze aandacht te vestigen op de fysieke en psychische verhoudingen, waarin de patiënt gevangen zit.

Het is ons bekend, dat lichamelijke inspanning of onvoldoende voeding de geslachtsdrift aanmerkelijk vermindert en dat geestelijke inspanning en zorgen een deprimeerenden invloed uitoefenen op de sexuele werkdadigheid.

Een voldoende erectie is een absolute voorwaarde voor den normalen coitus en wordt verkregen door de vulling der corpora cavernosa; defecten, die een vulling belemmeren, sluiten wel alle succes uit van een medicamenteuze therapie.

De centrifugale prikkels, die via de nervi sacrales naar den plexus hypogastricus gaan, waar ook sympathische zenuwvezels hun intrede doen, vervolgen hun weg langs de nervi erigentes, die vasodilataroren zijn. De prikkeling der nervi erigentes geeft volgens ECKHARD bij den hond erectie (HERMANN). Mechanische prikkeling der erogene zônes doet reflectorisch prikkels uitzenden naar de vaatverwijdende zenuwen, waardoor vulling van de corpora cavernosa.

Een tegengestelde werking wordt uitgeoefend door den nervus pudendus en de nervi dorsales penis, waarin vasoconstrictorische vezels verlopen.

Het is dus wel van groot belang om ongunstige uitwendige invloeden te elimineeren; „caldo, comodo, carezzo” mogen niet veronachtzaamd worden, waar een naderend senium of andere oorzaken de potentie doen achterblijven bij de libido.

Van de toediening van testishormonen, liefst parenteraal, die ook een stimulans zijn voor de vaatverwijdende vezels van den sympathicus, mag men dus goede verwachtingen koesteren en nog betere indien daaraan hypophysevoorkwabhormonen worden toegevoegd, de gonadotrope hormonen, die de genitaalorganen wekken uit een slumertoestand en aanzetten tot hernieuwde activiteit.

Hiervan bestaan echter nog niet veel handelspraeparaten en toch zal ik mij niet laten verleiden tot een opsomming daarvan, maar wil ik volstaan met te zeggen, dat dergelijke praeparaten de gonadotrope urinepraeparaten belangrijk potentieeren.

Het gebruik van echte testispraeparaten wordt gauw ietwat kostbaar; voor één haneneenheid is 100 gram verse testis noodig

en TISCHLER raadt aan 10 tot 30 injecties te geven, afwisselend intramuscair en intrascrotaal, dagelijks 2 H.E. (Het Hormoon IV, p. 63). Een haneneenheid is die hoeveelheid van een werkzaam extract, waarvan de dagelijksche toediening in den loop van 4 dagen, een toename van het kamoppervlak teweegbrengt, die 15% van de oorspronkelijke kamgrootte bedraagt (Het Hormoon I, p. 31). De zoo gedefinieerde eenheid is iets grooter dan de Amerikaansche en ongeveer gelijk aan de internationale eenheid.

Men vergenoegt zich tegenwoordig niet met deze kleine doses, maar neemt liever het tienvoudige, wat per dag voor één patiënt een hoeveelheid testis beteekent van twee kilogram; zelfs voorhistorische monsters zouden niet in staat zijn op den duur te voorzien in het benodigde materiaal.

Van de ingestelde hormonetherapie moet men niet te hooge verwachtingen koesteren, al is het succes een enkele keer wel bevredigend; te veel ons onbekende factoren, werken mede om een remmenden invloed uit te oefenen op het mechanisme van de normale erectie.

Uit eigen casuïstiek wil ik U een enkel uitzonderlijk geval melden, dat mij met verbazing heeft vervuld. Het betrof een jongeman van omstreeks 26 jaar, met krachtigen lichaamsbouw en oogenschijnlijk zonder physische of psychische afwijkingen, met goed ontwikkelde genitalia en secundaire geslachtskenmerken, die zich aankondigde als „homme vierge”, die deze qualiteit had behouden, omdat nimmer bij hem zich een erectie had aangekondigd.

Dagelijksche intramusculaire injectie van een testispraeparaat gedurende een maand (indicatie was een voorgenomen huwelijk) gaf verrassende resultaten; het succes was phenomenaal, maar bevredigend was het niet, want binnen drie maanden had de patiënt een acute urethritis geacquireerd.

Ik heb dezen patiënt een jaar lang kunnen observeeren en heb na de eerste kuur geen hormonale behandeling meer toegepast, daar de activiteit van het genitaalapparaat niet alleen intact bleef, maar ontstellend was.

Samenvatting: Na opsomming der aphrodisiaca, volksgeneeskundig in Ned.-Indië in gebruik, worden de mannelijke hormonen besproken.

Zusammenfassung: Nach Aufzählung der sexuellen Stimulantien, in Niederländisch Indien gebräuchlich, werden die männlichen Hormone besprochen.